

Тетяна Коць

ОЦІННІСТЬ У МОВІ ПРЕСИ

Мова газет будь-якого періоду виразно відбиває суспільно-політичні умови, ідейні засади, історичні реалії своєї доби. За семантичними ознаками мовних одиниць можна чітко визначити часові параметри газетного тексту. Час, постійно змінювані ціннісні орієнтири залишають свій відбиток передусім на експресивних, оцінних мовних зразках. Простежимо зміни оцінних механізмів на прикладі мови газет початку ХХ і початку ХХІ століть.

Одна з найхарактерніших ознак мови публіцистичного стилю початку ХХ ст. — майже повна відсутність заперечних конструкцій. Інформаційний матеріал був покликаний підняти хвилю національно-визвольного руху, утвердити духовні, моральні й християнські ідеали.

Часто жививаними в мові преси були такі означення до слова *народ*: *свідомий, культурний, лояльний, освічений, мудрий, поміркований, щирий, гідний, достойний*. Напр.: *Чи ти єсть **свідомий і культурний**, чи може живеш і ходиш з заплющеними очима, як сліпець невидючий...* (Маяк, 30.11.1912).

Сьогодні поняття *людина, народ* набувають негативного забарвлення. Мова періодики демонструє вживання таких епітетів: *заяканий, понівечений, пригнічений, забитий, затоптаний, зрусифікований, обкрадений, зайвий, суржиковий, краплений, мічений, безсильний, безликий*. Напр.: *Ми сміємося по-ірландському, і плачемо по-німецькому. Ми мовчимо по-німецьки і розмовляємо по-англійському. Ми **суржикові люди**. Ми **краплені люди**. Ми **мічені люди** (Літературна Україна, 07.02.2013); *А тут учителі, професура медінституту, система охорони здоров'я, увесь **народ** — усе **зрусифіковане, затоптане, принижене і заякане**, і то найбільше на національному ґрунті* (Україна молода, 04.12.2012).*

Для вираження максимально несхвальної оцінки у мові 90-х років ХХ ст. з'являються синонімічні ряди: *малоросизм — малоросіянізм, русифікація — зросійщення, знедуховлення — деморалізація, знеосіблення — деперсоналізація, виродок —*

покруч — *перевертень* — *яничар* — *манкурт*, *знедуховлений* — *обездуховлений* — *пустодухий*. Позитивні мовні одиниці на зразок *одухотворений* — *одуховлений* поодинокі і губляться на загалом негативному оцінному тлі.

На прикладі різних часових зрізів простежуємо переоцінку понять, зокрема слова *політичний*. На поч. ХХ ст. це був синонімом до слів *моральний*, *розумний*, *добрий*, напр.: *Добре людині, коли в неї зійшло зерно розуму, доброї волі, поваги до себе, і є в неї добрий Бог. Про такого чоловіка ми кажемо, що він ідейний, політичний* (Маяк, 02.01.1912). У наш час *політичний* стає синонімом до слів *аморальний*, *злочинний* (*Політичні дії багатьох можновладців — виходять за межі моралі, законів суспільства і держави* (Україна молода, 16.09.2004).

У наші дні нівелюються споконвічні українські цінності, зокрема *хліб*. На поч. ХХ ст. боротьбу за національну ідею порівнювали з *важкою хліборобською працею*, здобутки — зі *щирим збіжжям*, з *важкими жнивими*. Волю народу асоціювали з найдорожчим — *хлібом*. *Колоски* були символом життя народу, невід'ємною частиною якого була власна держава: *Не легко набрати на цілий сніп щирого збіжжя. Важкі наші жнива й тяжко зібрати колосся* (Сніп, 14.01.1912). У наш час все визначають *гроші* (*Скажіть мені, кого на виборах підтримують олігархи та їх гроші, і здогадаюся, на чиему боці сьогодні перевага. За гроші сьогодні продають і державні інтереси* (Сільські вісті, 05.11.2004).

Мова публіцистичного стилю утримує в своїх структурах світобачення, мовну картину світу, що репрезентують певний період розвитку суспільства. Надуживання негативно-оцінними мовними засобами впливає і навіть формує відповідну масову свідомість суспільства — суспільства без ідеалів, моральних і духовних цінностей.